

**DRUŠTVO SA OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU „CRNOGORSKI OPERATOR TRŽIŠTA
ELEKTRIČNE ENERGIJE“ - PODGORICA**

PROGRAM RADA I FINANSIJSKI PLAN

**DRUŠTVA SA OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU "CRNOGORSKI OPERATOR
TRŽIŠTA ELEKTRIČNE ENERGIJE" - PODGORICA**

ZA 2019. GODINU

(POSLOVNI PLAN)

Na osnovu člana 23 stav 2 alineja 4 Statuta Društva sa ograničenom odgovornošću „Crnogorski operator tržišta električne energije” - Podgorica („Službeni list CG” br. 30/11, 60/11 i 39/15), Odbor direktora Društva sa ograničenom odgovornošću „Crnogorski operator tržišta električne energije” – Podgorica, na sjednici održanoj 22.01.2019.godine, usvojio je

PROGRAM RADA I FINANSIJSKI PLAN

DRUŠTVA SA OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU „CRNOGORSKI OPERATOR TRŽIŠTA ELEKTRIČNE ENERGIJE”- PODGORICA, ZA 2019. GODINU

1. UVOD

Društvo sa ograničenom odgovornošću "Crnogorski operator tržišta električne energije" - Podgorica (u daljem tekstu: Operator tržišta) je, u skladu sa Zakonom o energetici i Zakonom o privrednim društvima, osnovan Odlukom Vlade Crne Gore, 16. decembra 2010. godine. Statut Operatora tržišta je donijet 03. februara 2011. godine, a izmjene i dopune 24. novembra 2011.godine i 09. jula 2015. godine. Privredno društvo je registrovano kod Centralnog registra privrednih subjekata 29. jula 2011. godine.

Organi Društva su: Odbor direktora i Izvršni direktor.

Operator tržišta je energetska subjekat, odgovoran za organizovanje i upravljanje tržištem električne energije u Crnoj Gori, otkup električne energije proizvedene u objektima povlašćenih proizvođača i prodaju otkupljene električne energije snabdjevačima i kupcima samosnabdjevačima. Djelatnost Operatora tržišta je djelatnost od javnog interesa i obavlja se kao javna usluga u skladu sa Zakonom o energetici ("Službeni list CG" br. 5/16 i 51/17) (u daljem tekstu: Zakon), Licencom za djelatnost Operatora tržišta električne energije (u daljem tekstu: Licenca), Tržišnim pravilima i međunarodnim standardima.

Na osnovu Zakona, Regulatorna agencija za energetiku (u daljem tekstu: Agencija) donijela je Metodologiju za utvrđivanje regulatorno dozvoljenog prihoda i naknade za rad Operatora tržišta električne energije („Službeni list CG”, broj 41/16 i 61/16) (u daljem tekstu: Metodologija), saglasno kojoj se radi Poslovni plan Operatora tržišta za 2019. godinu (u daljem tekstu: Poslovni plan). Poslovnim planom se definišu projekcije: finansijskih iskaza, kapitalnih ulaganja, troškova poslovanja i prihoda i otplate kredita, a što je detaljnije obrazloženo i u dijelu koji se odnosi na finansijski plan Društva za 2019. godinu, kao i ciljevi i način njihove realizacije koji predstavljaju planski prikaz poslovanja u 2019. godini.

Operator tržišta se finansira u skladu sa Metodologijom. Obaveza Operatora tržišta propisana Zakonom i uslovima i opštim obavezama iz Licence je da je finansijski, tehnički i kadrovski osposobljen da obavlja djelatnost. Odgovarajuća finansijska stabilnost je, dakle, jedan od tri osnovna uslova postojanja i funkcionisanja Operatora tržišta.

Hronološki posmatrano, u prethodnom periodu naknada za rad Operatora tržišta se utvrđivala na osnovu Pravila o utvrđivanju naknade za rad operatora tržišta električne energije. Agencija je, krajem juna 2016. godine, u skladu sa Zakonom, donijela Metodologiju kojom se utvrđuju uslovi, način i postupak utvrđivanja regulatorno dozvoljenog prihoda i naknade za rad Operatora tržišta, kao i način izražavanja naknade. Naknada utvrđena na osnovu ove Metodologije primjenjuje se na kupce koji su priključeni na: mrežu visokog napona 110 kV i višeg, mrežu srednjeg napona preko 1 kV do 35 kV, mrežu niskog napona do 1 kV i kupce priključene na zatvorene distributivne sisteme. Naknada utvrđena na osnovu ove Metodologije primjenjuje se i na izvoz električne energije.

Kod utvrđivanja regulatorno dozvoljenog prihoda primjenjuje se regulatorni metod „trošak plus”, koji troškove utvrđivanja naknada zasniva na opravdanim troškovima poslovanja, troškovima amortizacije uz obezbjeđivanje razumne dobiti. Kao polazna osnova za izradu Poslovnog plana za 2019. godinu, analizirani su rezultati poslovanja Operatora

tržišta u 2017. i prvoj polovini 2018. godine, specifičnosti poslovanja, pokazatelji na tržištu, odnosno stanje i kretanja na tržištu električne energije u Crnoj Gori, stanje kapaciteta u obavljanju djelatnosti - zaposleni i tehničko - tehnološka opremljenost.

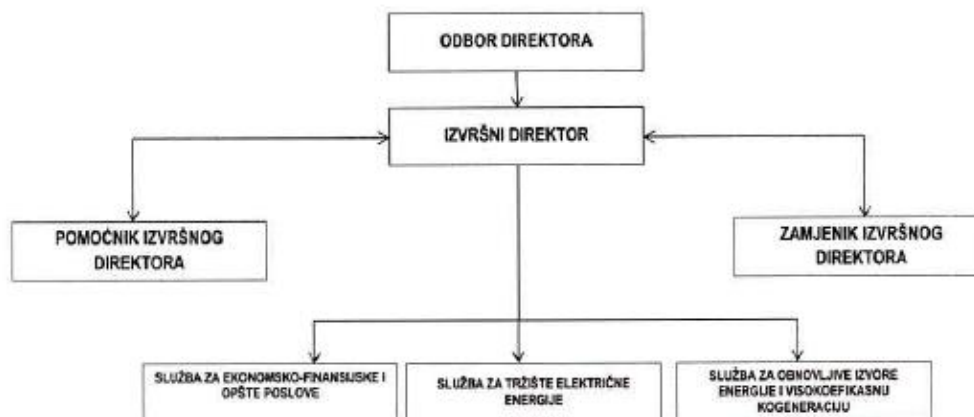
Oblast energetike je od izuzetnog značaja za ukupan privredni razvoj jedne zemlje. U procesu pridruživanja Evropskoj Uniji - poglavlje 15 energetika, je otvoreno u decembru 2015. godine i slijedi izuzetno intenzivan rad na ispunjavanju uslova iz ovog poglavlja. Značajne aktivnosti u ovoj oblasti su usmjerene i na povećanje mogućnosti investiranja i postavljanje standarda koji se moraju ispuniti u pogledu kvaliteta, što, kada je u pitanju tržište električne energije, uslovljava potrebu kako regionalnog povezivanja, tako i stvaranja uslova za uključivanje u jedinstveno evropsko tržište električne energije. Na ovaj način, pred energetskim subjektima, pa i Operatorom tržišta, postavljaju se ciljevi i obaveze koje Operator tržišta, kao privredno društvo u kontinuiranom razvoju treba uspješno da ispunjava.

Operator tržišta, primjenjujući procedure utvrđene Zakonom i Tržišnim pravilima, omogućava svim zainteresovanim subjektima prijem na tržište električne energije u Crnoj Gori pod jednakim uslovima, uz poštovanje načela javnosti, nediskriminatornosti i nepristrasnosti.

Pored navedenog, potrebno je ukazati da je Vlada Crne Gore Zaključcima, broj: 08-1578, od 17.06.2016.godine, obavezala Operatora tržišta da bude učesnik u osnivanju berze električne energije u Crnoj Gori. Osnivači Berze električne energije DOO /u daljem tekstu: Berza/ su: DOO „Crnogorski operator tržišta“ - Podgorica, Crnogorski elektroprenosni sistem AD Podgorica i Elektroprivreda AD Nikšić. Odbor direktora Operatora tržišta je, postupajući po zaključcima Vlade, dana 31.05.2017.godine donio Odluku o odobravanju/donošenju osnivačkih akata Berze – Ugovora o osnivanju i Statuta Berze i utvrdio osnivački ulog Društva, u iznosu od 50.010,00 eura, čime je preuzeta i obaveza uplate navedenih sredstava. Zaključcima Vlade Crne Gore, broj: 07-3876, od 26.07.2018.godine, zaduženi su osnivači Berze da izvrše uplate na ime povećanja osnivačkih uloga za po 70.000, 00 Eura.

2. ORGANIZACIONE PRETPOSTAVKE I OSNOVNI POSLOVI

U dijelu koji slijedi data je organizaciona struktura Operatora tržišta, sa opisom poslova koji se obavljaju. Na slici 1. data je organizaciona šema Operatora tržišta:

Slika 1: Organizaciona šema Operatora tržišta

Operator tržišta je, u postupku podnošenja zahtjeva za utvrđivanje regulatorno dozvoljenog prihoda i naknade za rad za 2019.godinu, predložio povećanje broja zaposlenih za jednog izvršioca, međutim, Regulatorna agencija za energetiku, u postupku utvrđivanja regulatorno dozvoljenog prihoda i naknade za rad, nije prihvatila predlog za povećanje broja izvršilaca u 2019.godini i dat je pregled kako slijedi.

TABELA 1: Kvalifikacija zaposlenih i broj izvršilaca

<i>Kvalifikacija zaposlenih</i>	<i>Potreban broj izvršilaca sa punim radnim vremenom</i>
VSS dipl. ing. elektrotehnike, dipl. ing. elektronike, dipl. ecc. i dipl. pravnik	18
VSS ekonomista	1
SSS	1
UKUPNO	20

U Službi za tržište električne energije na dan 31.12.2018.godine, zaposleno je šest izvršilaca. Uopšteno, u okviru Službe se obavljaju poslovi:

- Obrada zahtjeva za prijem na tržište električne energije i pripremanje akata po podnijetim zahtjevima (odluke, ugovori),
- Identifikacija, klasifikacija i registracija učesnika na tržištu električne energije, evidentiranje bilateralnih ugovora, evidentiranje podataka o trgovanju, evidentiranje balansnih grupa i balansno odgovornih subjekata, evidentiranje zaključenih ugovora o balansnoj odgovornosti (baza podataka),
- Prikupljanje podataka od nosioca balansne odgovornosti i balansno odgovornih subjekata, kao i podataka sa dan unaprijed tržišta električne energije za izradu okvirnog voznog reda,
- Provjeravanje voznih redova nosioca balansne odgovornosti i balansno odgovornih subjekata u skladu sa Uputstvom za prijavu i izradu voznih redova,
- Izrada okvirnog voznog reda,
- Nakon uspostavljanja dan unaprijed tržišta električne energije, primanje ponuda za kupovinu i prodaju električne energije uz garancije za plaćanje,
- Koordiniranje sa Operatorom prenosnog sistema u preduzimanju neophodnih aktivnosti za: obavljanje ekonomskog upravljanja na tržištu električne energije, osiguravanje tehničkog upravljanja prenosnim sistemom, ugovaranje pomoćnih usluga,
- Učestvovanje u izradi i analiziranju opisa i planova za uspostavljanje regionalnog tržišta električne energije i njihove implikacije na Operatora prenosnog sistema,
- Učestvovanje u preduzimanju hitnih akcija za rješavanje problema u radu tržišta, prema usaglašenim procedurama,
- Izrada i objavljivanje periodičnih i godišnjih izvještaja i publikacija iz domena poslovanja za potrebe Vlade Crne Gore, Crnogorskog elektroprenosnog sistema AD, Regulatorne agencije za energetiku i učesnika na tržištu,
- Provjeravanje i verifikacija utvrđenih količinskih odstupanja sa nosiocima balansne odgovornosti i balansno odgovornim subjektima,
- Utvrđivanje finansijskog obračuna i poravnanja verifikovanih količinskih odstupanja,

- Obavještanja učesnika na tržištu, Operatora prenosnog sistema i Operatora distributivnog sistema o okončanim količinskim i finansijskim obračunima i poravnanju,
- I drugi poslovi utvrđeni propisima.

U Službi za obnovljive izvore energije i visokoeffikasnu kogeneraciju na dan 31.12.2018. godine, poslove obavljaju dva izvršioca.

Služba, u osnovnom, obavlja sljedeće poslove:

- Prijem planova rada za dan unaprijed od povlašćenih proizvođača,
- Izrada voznih redova za planove proizvodnje električne energije u objektima povlašćenih proizvođača dan unaprijed,
- Prijava snabdjevačima i kupcima samosnabdjevačima,
- Prijava voznog reda obnovljivih izvora energije Operatoru prenosnog sistema (u skladu sa svojom dužnošću balansno odgovornog subjekta na tržištu),
- Identifikacija, klasifikacija i registracija korisnika podsticaja za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora energije i visokoeffikasne kogeneracije tj. povlašćenih proizvođača (baza podataka),
- Pripremanje podataka i zaključivanje ugovora sa povlašćenim proizvođačima,
- Kupovina električne energije od povlašćenih proizvođača u skladu sa Zakonom i Ugovorom o otkupu,
- Pripremanje podataka i ugovora sa snabdjevačima i kupcima samosnabdjevačima radi kupoprodaje obaveznog proporcionalnog udjela električne energije proizvedene u objektima povlašćenih proizvođača,
- Izrada mjesečnih računa za otkup obaveznog proporcionalnog udjela električne energije iz planova proizvodnje povlašćenih proizvođača, koju u skladu sa Zakonom i kupoprodajnim ugovorom otkupljuju snabdjevači i kupci samosnabdjevači,
- Prijem zapisnika sa mjernih mjesta koji se odnose na proizvodnju električne energije od strane povlašćenih proizvođača,
- Naplata sredstava od snabdjevača i kupaca samosnabdjevača za preuzeti proporcionalni obavezni udio električne energije proizvedene u objektima povlašćenih proizvođača,
- Praćenje registra izdatih garancija porijekla električne energije proizvedene u postrojenjima povlašćenih proizvođača koji vodi Agencija i blagovremeno izdavanje naloga za prenos garancija porijekla na snabdjevače i kupce-samosnabdjevače,
- Provjera dobijenih preračuna proizvedene električne energije od strane povlašćenih proizvođača, koje radi Operator sistema, sa pragova elektrana na tačku predaje energije u elektroenergetski sistem CG,
- Prijem izvještaja od provajdera mjerenja (CGES i CEDIS) o mjesečnoj potrošnji krajnjih kupaca priključenih na njihove sisteme koji su podloga za utvrđivanje obaveznog proporcionalnog udjela električne energije koju preuzimaju snabdjevači i kupci samosnabdjevači, a koja je proizvedena u objektima povlašćenih proizvođača,
- Hitne akcije za rješavanje problema u radu tržišta, prema usaglašenim procedurama,
- Utvrđivanje prosječne cijene Cop u obračunskom periodu (na mjesečnom nivou), u skladu sa propisom Vlade i Ugovorom o kupoprodaji obaveznog proporcionalnog udjela električne energije otkupljene od povlašćenih proizvođača, po kojoj snabdjevači i kupci samosnabdjevači kupuju električnu energiju od Operatora tržišta,
- Analiza i prezentovanje podataka zainteresovanim stranama koji se tiču novčanih sredstava isplaćenih povlašćenim proizvođačima po osnovu podsticaja,
- I druge poslove utvrđene propisima.

U Službi za ekonomsko-finansijske i opšte poslove na dan 31.12.2018.godine, je zaposleno 7 izvršilaca.

U okviru Službe obavljaju se, u osnovnom, sljedeći poslovi:

- poslovi knjigovodstva,
- poslovi računovodstva,
- finansijski poslovi,

- poslovi platnog prometa, plaćanja i odnosi sa bankama,
- pripremanje analiza i izvještaja o ekonomsko-finansijskom poslovanju,
- drugi poslovi iz oblasti finansija, računovodstva i planske analitike,
- pripremanje akata koje odobrava Agencija (iz oblasti finansija),
- poslovi praćenja, izrade i dostavljanja izvještaja koji proizilaze iz akata operatora tržišta i Agencije iz ove oblasti,
- poslovi praćenja i primjene zakona i drugih propisa, davanje stručnih mišljenja o primjeni zakona, drugih propisa i opštih akata operatora tržišta,
- poslovi zastupanja operatora tržišta pred sudovima i drugim organima,
- poslovi iz radnih odnosa i po osnovu rada,
- poslovi provođenja postupaka javnih nabavki,
- koordiniranje i razvijanje djelatnosti upravljanja i razvoja informacionog sistema, uz istovremenu povezanost svih organizacionih djelova operatora tržišta i obavljanje svih poslova iz oblasti informacionih tehnologija,
- obezbjeđivanja operativne povezanosti: garantuje za spoljnu i unutrašnju operativnu povezanost informacionog sistema operatora tržišta,
- blagovremeno dostavljanje podataka i saradnja sa Službom za tržište električne energije i Službom za obnovljive izvore i visokoefikasnu kogeneraciju u dijelu praćenja naplate faktura koje ispostavljaju ove službe,
- obavljanje poslova pisarnice, arhive, ekonomata, prevoz vozilom u službene svrhe,
- administrativno-tehnički poslovi.

Van organizacionih jedinica sistematizovani su poslovi: izvršnog direktora, zamjenika izvršnog direktora i pomoćnika izvršnog direktora.

PROGRAM RADA

3. GLAVNI ZADACI I AKTIVNOSTI OPERATORA TRŽIŠTA

- a) Organizovanje i upravljanje tržištem električne energije, kroz efikasno sprovođenje postupaka, principa i standarda za organizovanje, funkcionisanje i upravljanje tržištem električne energije,
- b) Kontinuirano ispunjavanje obaveza utvrđenih Zakonom i podzakonskim aktima u vezi sa otkupom električne energije proizvedene u objektima povlašćenih proizvođača, planovima proizvodnje i njihovom raspodjelom na snabdjevače i kupce samosnabdjevače, i debalansom koji izazivaju povlašćeni proizvođači u elektroenergetskom sistemu Crne Gore.

3.1 Osvrt na postojeće stanje

3.1.1 Služba za tržište električne energije

U Službi za tržište električne energije obavljaju se poslovi organizovanja i upravljanja tržištem električne energije. Isti podrazumijevaju vođenje evidencije ugovora zaključenih na tržištu električne energije u skladu sa Tržišnim pravilima, obračun količinskog odstupanja predaje i prijema električne energije od voznih redova, finansijski obračun i kontrolu finansijskog poravnanja utvrđenih odstupanja, objavljivanje informacija koje su potrebne za nesmetano djelovanje tržišta i obavljanje energetske djelatnosti u skladu sa Zakonom o energetici i Tržišnim pravilima, vođenje evidencije o tržišnim učesnicima, neprekidnu saradnju i komunikaciju sa energetske subjektima, kao i mnoge druge aktivnosti.

Na dan 31.12.2018.godine u Službi poslove obavlja 6 izvršilaca.

U proteklom periodu desila su se tri izuzetno značajna događaja sa stanovišta funkcionisanja tržišta električne energije u Crnoj Gori, a od direktnog uticaja na oblast djelovanja Službe za tržište električne energije.

Prvi događaj je otvaranje maloprodajnog tržišta, koje implicira sljedeće:

- veleprodajno tržište je dobilo nove subjekte: CEDIS - operatora distributivnog sistema električne energije i PM Power - operatora zatvorenog distributivnog sistema koji su balansno odgovorni za pokrivanje svojih gubitka, a u drugom slučaju, dodatno, i za podmirenje energetske potrebe sopstvenog konzuma.
- razdvajanje maloprodajnog tržišta od veleprodajnog, činjenica da, iako imamo samo (još uvijek) jednog snabdjevača, izuzimajući PM Power koji ima u tom smislu poseban status, mora se kompletno razdvojiti maloprodajno tržište u smislu satnih obračunskih podataka (bilo da se radi o podacima dobijenih sa mjerenja potrebne mjerene rezolucije, bilo da se radi o mjerenjima dobijenih na osnovu analitičkog postupka), podrazumijevajući odgovarajuću mjernu, informatičku i organizacionu infrastrukturu. (Definisanje Ugovora o saradnji Operatora tržišta i CEDIS-a, Operatora tržišta i PM Powera: predmet saradnje, izbora standarda za procedure rada maloprodajnog tržišta, razmjene podataka, procedura saradnje itd),
- kod organizovanja i upravljanja maloprodajnim tržištem se podrazumijeva sinhronizovani rad operatora distributivnog sistema kao subjekta koji ovim tržištem upravlja i operatora tržišta koji ga organizuje. U ovom trenutku problem funkcionisanja maloprodajnog tržišta je nedovoljno definisan normativni ambijent. Treba imati u vidu i činjenicu da nepostojanje Ugovora o saradnji Operatora tržišta i CEDIS-a implicira probleme funkcionisanja balansnog mehanizma - kod obračuna mjernih podataka proizvodnje električne energije iz OIE kada je u pitanju razmjena potrebnih podataka. Isti problem se javlja i pri pojavi novih subjekata tržišta u okviru distributivnog konzuma.

Drugi događaj je početak procesa otvaranja tržišta dan unaprijed. Naime, osnovano je privredno društvo Berza električne energije DOO, a Operator tržišta je jedan od tri osnivača ovog društva, kako je prethodno iskazano. Otvaranjem berze električne energije suštinski se pojavljuje još jedan značajan učesnik na tržištu električne energije. Kupoprodajne transakcije na berzi električne energije su sastavni dio dnevnih vozničkih redova učesnika na tržištu, pa treba definisati mehanizam razmjene podataka između Operatora tržišta i Berze i napraviti odgovarajuću zakonsku infrastrukturu kojom se rješavaju balansna odgovornost berze i njenih učesnika odnosno svi aspekti njenog uključivanja kao organizatora dijela tržišta u Crnoj Gori.

Treći događaj je pokretanje inicijative za uspostavljanje regionalnog tržišta električne energije, sa krajnjim ciljem integracije u jedinstveno evropsko tržište.

Uz navedeno treba imati u vidu i sljedeća tri elementa, koji imaju jak uticaj na odvijanje poslova u Službi za tržište električne energije, ali i na proces planiranja rada Službe za tržište električne energije:

Prvi, da je rad Operatora tržišta u najvećem dijelu regulisana elektroenergetska djelatnost, odnosno većina njegovih aktivnosti se finansira iz sredstava dobijenih iz tarife za električnu energiju, tj, svako neprepoznavanje ovih aktivnosti u tarifnoj politici cijena električne energije može dovesti u pitanje obavljanje njegovih zakonskih obaveza. Ovo treba posebno razumjeti u kontekstu inertnosti promjene tarifne politike.

Drugi je veoma slaba elastičnost ambijenta kada su u pitanju zahtjevi tržišta električne energije. Iskustvo govori da se nije uvijek nailazilo na razumijevanje procesa koje zahtijeva tržište električne energije, kao i na inicijative koje su kretale od Operatora tržišta u pravcu razvoja ovih procesa (ovdje se misli na subjekte koji su u mogućnosti ili bili u mogućnosti da kreiraju i sprovode energetske politiku kao i one druge kod kojih se uočavaju problemi nastali inertnošću neophodne promjene načina funkcionisanja).

Treći, koji se odnosi na samu dinamiku razvijanja tržišnih procesa. Tržište električne energije je organizaciono i funkcionalno potpuno novi oblik odvijanja elektroenergetskih djelatnosti u Crnoj Gori. Shodno ovoj činjenici, u ambijentu relativnog neiskustva, došlo je skoro do paralelizma fizičkog otvaranja tržišta i donošenja adekvatne zakonske regulative. Ovo, pod pritiskom tržišta i njegovih (ne)očekivanih zahtjeva, uzrokuje izuzetnu mobilnost Operatora tržišta da svojim aktivnostima permanentno obezbjeđuje potrebni normativni ambijent kao i procedure u obavljanju svojih funkcija.

Posebna pažnja Službe je posvećena aktivnostima korigovanja uočenih nedostataka radnih procedura, aktuelne zakonske i podzakonske regulative, internih pravilnika i sl. Ovo se prevashodno odnosi na sljedeće nedostatke:

- Planiranje rada tržišta kojim dnevni plan rada tržišta (okvirni vozni red tržišta) i plan rada sistema (okvirni vozni red sistema) kao suštinski dokumenti planiranja rada tržišnog i elektroenergetskog sistema treba da budu unaprijeđeni kako u svom formalnom karakteru tako i u procedurama rada operatora tržišta i operatora prenosnog sistema,
- U periodu koji prethodi ovom planu mehanizam evidencije bilateralnih ugovora nije dao očekivane rezultate, zbog nedostatka odgovarajućeg softvera.

Razloge pomenutih nedostataka treba tražiti u:

- Neodgovarajućoj regulativi koja ih opisuje i procedurama koje su pretpostavljene.
- Nedovoljnom nivou potrebne informatičke podrške.

3.1.2 Služba za obnovljive izvore energije i visokoefikasnu kogeneraciju

U Službi za obnovljive izvore energije i visokoefikasnu kogeneraciju, na dan 31.12.2018. godine, poslove obavljaju dva izvršioca.

Zakonska obaveza Operatora tržišta je i sprovođenje aktivnosti na podsticanju proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije i visokoefikasne kogeneracije, što podrazumijeva obavezu Operatora tržišta da otkupi svu električnu energiju proizvedenu u objektima povlašćenih proizvođača i proda planove proizvodnje za dan unaprijed snabdjevačima i kupcima samosnabdjevačima na osnovu odredbi Zakona i podzakonskih akata iz ove oblasti, a u skladu sa zaključenim ugovorima.

Planove razvoja i korišćenje obnovljivih izvora energije i razvoj i korišćenje visokoefikasne kogeneracije, koji su Zakonom definisani kao nacionalni ciljevi, donosi Vlada Crne Gore u skladu sa Strategijom razvoja energetike. Crna Gora se, kao članica Energetske zajednice, obavezala da poštuje direktive EU o korišćenju obnovljivih izvora energije, odnosno da aktivno doprinosi ostvarivanju ciljeva EU.

U cilju poštovanja i primjene odredbi iz direktiva EU, Vlada Crne Gore je donijela potrebna podzakonska akta koja tretiraju problematiku vezanu za podsticanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije i visokoefikasne kogeneracije i stimulisanje povlašćenih proizvođača. Tokom proteklog perioda mijenjana su podzakonska akta iz ove oblasti i u njihovoj pripremi aktivno su učestvovali i predstavnici Operatora tržišta, što cijenimo da je potrebno raditi i ubuduće, jer smatramo da je zaista cjelishodno učešće predstavnika Operatora tržišta zbog pitanja koja se javljaju u praksi i iskustvenog pristupa u rješavanju istih.

Crna Gora ima mogućnost korišćenja velikog potencijala obnovljivih izvora energije, što stvara dobru poziciju za učestvovanje u trgovini pravima za emisiju ugljendioksida, garancijama porijekla, kao i ispunjavanje nacionalnih ciljeva po pitanju učešća energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije u ukupnoj bruto finalnoj potrošnji energije. Proizvodnja električne energije iz obnovljivih izvora energije uzrokovala je intezivan razvoj energetike, čime se zahtijeva sve veća angažovanost Operatora tržišta i u ovoj oblasti. U Crnoj Gori na dan 31.12.2018.godine ima četrnaest postrojenja koja su stekla status povlašćenog proizvođača. U pitanju su male hidroelektrane koje su u vlasništvu pet privrednih društava i jedna vjetroelektrana. Ukupna instalisana snaga ovih postrojenja je oko 96 MW - tabela 2:

TABELA 2: Spisak povlašćenih proizvođača na dan 31.12.2018. godine

REGISTAR POVLAŠĆENIH PROIZVOĐAČA							
Redni broj	Naziv i sjedište proizvođača	Naziv i lokacija postrojenja	Broj i datum rješenja	Vrsta postrojenja utvrđena propisom	Osnovni tehnički podaci (MW)	Da li ostvaruje pravo na podsticajnu cijenu	Datum prestanka statusa
1	Hidroenergija Montenegro Berane	mHE Jezerštica, Berane	13/3306-3 od 28.11.2013.	0.1.1.2	0,84	Da	27.11.2025
		mHE Bistrica, Berane	15/1259-4 od 19.05.2015.	0.2.1	5,60	Da	18.05.2027.
		mHE Orah, Berane	15/1258-4 od 19.05.2015.	0.1.1.2	0,95	Da	18.05.2027.
		mHE Rmuš, Berane	15/1260-4 od 19.05.2015.	0.1.1.2	0,47	Da	18.05.2027.
		mHE Spaljević 1, Berane	15/1261-4 od 19.05.2015.	0.1.1.2	0,65	Da	18.05.2027.
		mHE Šekular, Berane	16/1052-3 od 12.04.2016.	0.2.1	1,67	Da	11.04.2028.
2	Synergy Podgorica	mHE Vrelo, Bijelo Polje	15/2077-3 od 10.07.2015.	0.1.1.2	0,62	Da	09.07.2027
3	Igma Energy Andrijevica	mHE Bradavec, Andrijevica	15/2999-7 od 09.11.2015.	0.1.1.2	0,95	Da	08.11.2027
		mHE Piševska rijeka, Andrijevica	17/1752-3 od 22.06.2017.	0.2.1	1,08	Da	21.06.2029
4	Kronor Podgorica	mHE Jara, Plav	16/3324-3 od 24.11.2016.	0.2.1	4,57	Da	23.11.2028
		mHE Babino polje, Plav	17/3281-3 od 02.11.2017.	0.2.1	2,21	Da	01.11.2029
5	Krnovo Green Energy, Podgorica	VE Krnovo, Nikšić	17/2693-5 od 02.11.2017.	0.3.2	72,00	Da	02.11.2029
6	Hydro Bistrica, Podgorica	mHE Bistrica Majstorovina, Bijelo Polje	18/442-2 od 12.01.2018.	0.2.1	3,60	Da	12.01.2030
7	Nord Energy, Andrijevica	mHE Šeremet potok, Andrijevica	18/3005-4 od 03.08.2018.	0.1.1.2	0,79	Da	05.08.2030

*MHE Jezerštica i Bradavec imaju mrežno ograničenje.

**Očekuje se ulazak u pogon još nekoliko mHE u 2019. godini, kao i velikog vjetroparka Možura, instalisane snage 46 MW.

Ulaskom VE Krnovo značajno je promijenjena struktura u proizvodnji električne energije, koja se, kada su u pitanju obnovljivi izvori energije u statusu povlašćenog proizvođača, sada dominantno proizvodi iz vjetro (72MW naspram 24MW instalisane snage malih hidroelektrana). Ulazak vjetroelektrana je unio značajne novine kada je u pitanju balansiranje sistema, s tim što je Operator tržišta kao balansno odgovorni subjekat za grupu povlašćenih proizvođača dobio veću odgovornost, kroz znatno veće finansijske obaveze za debalans.

Sistem podsticanja proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije i visokoefikasne kogeneracije podrazumijeva kontinuiranu koordinaciju sa Agencijom, Operatorom prenosnog sistema električne energije, Operatorom distributivnog i zatvorenog distributivnog sistema električne energije, povlašćenim proizvođačima, snabdjevačima električnom energijom u Crnoj Gori, kupcima samosnabdjevačima, Ministarstvom ekonomije i Vladom Crne Gore, kao i kontinuirano učešće u dijelu izrade legislative iz ove oblasti i njene primjene. Operator tržišta je odgovoran za realizaciju ostvarivanja prava povlašćenih

proizvođača koja su im utvrđena Zakonom. Isto dobija na značaju jer se i u 2019. godini, kao u svim godinama do sada, očekuje povećanje broja proizvođača električne energije iz obnovljivih izvora energije kao i značajno povećanje proizvodnje električne energije u njihovim objektima.

U tabeli 3 je dat pregled proizvodnje električne energije u postrojenjima povlašćenih proizvođača od početka primjene podsticajnih mjera 01. maja 2014. godine do kraja 2018. godine. Evidentno je da se proizvodnja iz godine u godinu povećava, što znači i veću finansijsku obavezu operatora tržišta prema povlašćenim proizvođačima, kao i veće iznose po osnovu balansiranja istih.

TABELA 3: Proizvodnja od početka podsticaja do kraja 2018. godine

PROIZVODNJA ELEKTRIČNE ENERGIJE POVLAŠĆENIH PROIZVOĐAČA								
Povlašćeni proizvođač	Objekat	2014 (kWh)	2015 (kWh)	2016 (kWh)	2017 (kWh)	2018 (kWh)	SUM (kWh)	SUM(kWh) Povlašćeni proizvođač
Hidroenergija Montenegro	mhe Jezerštica	1.171.455	1.183.155	1.481.655	406.823	1.314.798	5.557.886	108.529.051
	mhe Rimuš		710.104	1.928.763	1.512.085	1.972.140	6.123.092	
	mhe Spalevići		825.058	2.478.097	1.649.795	2.070.570	7.023.520	
	mhe Bistrica		5.003.532	22.184.991	14.693.235	19.385.605	61.267.363	
	mhe Orah		1.577.266	4.672.624	3.557.363	4.325.914	14.133.167	
	mhe Šekular			3.536.326	4.683.643	6.204.054	14.424.023	
Igma Energy	mhe Bradavec		336.435	3.209.475	2.896.788	4.063.703	10.506.401	14.388.834
	mhe Pješevska				732.057	3.150.376	3.882.433	
Synergy	mhe Vrelo		847.722	3.117.450	2.479.354	2.626.908	9.071.434	9.071.434
Kronor	mhe Jara			1.076.180	12.693.625	19.252.522	33.022.327	42.752.135
	mhe Babino Polje				1.188.712	8.541.095	9.729.807	
HidroBistrica	mhe Bistrica-Majstrovina					9.524.544	9.524.544	9.524.544
Nord Energy	mhe Šeremet					570.527	570.527	570.527
KGE	VE Krmovo				37.981.318	161.625.588	199.606.906	199.606.906
7	14	1.171.455	10.483.273	43.685.560	84.474.798	244.628.343	384.443.430	384.443.430

Da bi se pažljivo pratilo podsticanje proizvodnje električne energije iz OIE i VEK neophodno je redovno praćenje ove materije na savjetovanjima, kongresima i seminarima. Propisi pojedinih država, pa i naši, brzo se mijenjaju u zavisnosti, kako od direktiva EU i novih zakona, tako i od ostvarivanja zacrtanih nacionalnih ciljeva. Stoga je neophodno da predstavnici Službe obavezno prate događaje iz ove oblasti i ostvare kontakt sa kolegama iz drugih zemalja zbog razmjene iskustava, kao i obuke, seminara, od kojih je dosta besplatnih, osim troškova puta, koje bi kroz plan službenih putovanja trebalo obezbijediti. Posebno je bitna i saradnja po ovom pitanju sa Energetskom zajednicom. Značajno je istaći da je Crna Gora u našem regionu najviše odmakla kada je u pitanju izgradnja malih hidroelektrana.

Dnevno operativni poslovi obavljaju se uredno i oni se sastoje od prijema dnevnih planova proizvodnje pojedinačnih povlašćenih proizvođača kao i izrade zbirnog voznog reda povlašćenih proizvođača sa raspodjelom na snabdjevače i kupce samosnabdjevače, za dan unaprijed (D+1), prema njihovom učešću u potrošnji električne energije u Crnoj Gori, izrade dnevnih voznih redova u formatima koje propisuje ENTSO-e, isplate povlašćenim proizvođačima za proizvedenu energiju, odnosno fakturisanje snabdjevača i kupaca samosnabdjevača za preuzetu energiju iz planova proizvodnje.

Ova Služba mjesečno, između ostalog, izrađuje dva dokumenta koji se odnose na obračunski period. Jedan je sveobuhvatni interni mjesečni izvještaj sa svim energetsko-finansijskim pokazateljima za obračunski period, sa osvrtom na podatke za tekuću godinu i ukupan period od početka podsticaja. Drugi dokumenat je mjesečni energetski izvještaj sa kompletnom operativnom energetikom, bez finansijskih detalja, koji Operator tržišta redovno postavlja na svoju službenu internet stranicu. Takođe, radi se i godišnji izvještaj sa analizama cijena i proizvedene električne energije.

3.1.3 Ekonomski i pravni poslovi i funkcionalnost informacionog sistema

U Službi za ekonomsko-finansijske i opšte poslove na dan 31.12.2018.godine je 7 zaposlenih.

Aktivnosti u okviru ove Službe treba posmatrati i definisati kroz tri segmenta:

- 1) na održavanju i razvoju informacionog sistema Operatora tržišta,
- 2) u okviru obavljanja ekonomsko finansijskih poslova i
- 3) u okviru obavljanja pravnih i opštih poslova.

Informatička infrastruktura

Osnovni preduslov za razvoj Operatora tržišta uopšte, a posebno za uspješno obavljanje djelatnosti, je adekvatan informacioni sistem, odnosno savremena informaciono-tehnička rješenja.

Kroz projekat Tehničke pomoći za implementaciju Sporazuma o energetske zajednici (u daljem tekstu: TA-NcT) otvorena je mogućnost da se, od dva predložena projekta, koristi jedan koji se odnosi na razvoj IT-a i predviđao je izradu dokumenta koji suštinski definiše tehničke specifikacije za nabavku softvera potrebnog za podršku rada i koncept faznog razvoja informacionog sistema Operatora tržišta (Blueprint IT Projekat).

Uporedo sa projektom TA-NcT, Vlada Republike Slovenije je ponudila pomoć za razvoj softvera i kandidovala nosioca aktivnosti - kompaniju "Korona" iz Ljubljane. Rezultat te saradnje je softver koji je od početka koncipiran da u potpunosti zadovolji potrebe tržišta električne energije u prvoj fazi razvoja što je kompatibilno sa Blueprint IT Projektom.

Softver koji koristi Operator tržišta i koji je dao pozitivne rezultate je nastao u interakciji stručnjaka pomenute kompanije "Korona" i aktivnog rada zaposlenih u Operatoru tržišta i u aktivnoj je upotrebi duže od tri godine. Aplikacija koju koristimo testirana je i predstavljena u okruženju i dobila je izuzetno afirmativne ocjene.

Vrijednost softvera koji je Operator tržišta dobio kao grant bila je 200.000,00 Eura, a hardvera 13.044,00 Eura.

Softver obezbjeđuje, uz ostalo, uspostavljanje adekvatnih informatičkih veza sa dostupnim provajderima mjerenja (CGES-om i Operatorom distributivnog sistema), kao i sadržaje i informacije u obimu koje zahtijevaju Vlada Crne Gore, Agencija i dr, uz napomenu da Operator distributivnog sistema još uvijek ne posjeduje informatičku infrastrukturu koja bi omogućila interaktivno povezivanje informacionih sistema.

Postojeći softver je projektovan da omogući dalju nadogradnju, ali samo za određeni broj i tip funkcija, u skladu sa pretpostavkom pojave budućih promjena u nekim elementima koncepta tržišta električne energije u Crnoj Gori.

Veoma važna aktivnost je stvaranje informacione infrastrukture, dominantno softvera za drugu fazu razvoja tržišta električne energije, na kome će se realizovati sve funkcije veleprodajnog i maloprodajnog tržišta.

U proteklih par godina Operator tržišta je unaprijedio informatičku infrastrukturu, u dijelu računarske mrežne opreme, međutim, imajući u vidu specifičnost djelatnosti koju Operator tržišta obavlja i činjenicu da informacioni sistem predstavlja jedan od fundamentalnih preduslova za obavljanje iste, to postoji stalna potreba za unapređenjem informacionog sistema.

3.2. Predlog aktivnosti za 2019. godinu

3.2.1 Služba za tržište električne energije

Plan Službe za tržište je suštinski podijeljen u tri cjeline, shodno obavezama i funkcijama Operatora tržišta koje treba obavljati tokom regulatornog perioda.

1. Licencirane obaveze Službe koje spadaju u oblast regulisanih djelatnosti Operatora tržišta: Shodno prethodno navedenim kriterijumima i uslovima planiranja ovdje treba imati u vidu poslove i zadatke službe nedvosmisleno opisane u Pravilniku o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji, zadatke koji proističu i vezani su za planirane promjene zakonske i prateće regulative i zadatke koji su posljedica korigovanja postojećih neadekvatnih normativnih rješenja i procedura.

2. Otklanjanje pomenutih nedostataka: očekuje se da će u narednom periodu izmjenom regulative i primjenom adekvatnih radnih procedura, u saradnji sa partnerima (prevashodno CGES-om), afirmacijom bilateralnog ugovora i okvirnog voznog reda kao i nabavkom adekvatnog softvera, ovi nedostaci biti otklonjeni. Ovdje naglašavamo značaj nabavke softvera, i nadogradnje postojećih softverskih rješenja. Za izvršenje navedenih zadataka u pomenutom periodu nijesu predviđeni dodatni kadrovski zahtjevi.

3. CEDIS kao balansno odgovorni subjekat: u 2019. godini će doći do konačnog otvaranja maloprodajnog tržišta, činjenicom da će CEDIS morati da u okviru distributivnog sistema i u balansnom mehanizmu funkcioniše kao balansno odgovorni subjekat. U praksi ovo znači da će na veleprodajnom tržištu kupovati električnu energiju za svoje potrebe (gubitke), i istovremeno biti provajder mjerenih podataka za veleprodajno tržište električne energije.

Sa aspekta rada tržišta ovo je sigurno i najteži zadatak jer podrazumijeva više aktivnosti koje treba da obavi Služba za tržište električne energije:

- Pripremu odgovarajućih ugovora o tehničko-poslovnoj saradnji
- Tehničku pripremu za razmjenu podataka operatora tržišta i operatora distributivnog sistema
- Usvajanje odgovarajućih standarda i procedura razmjene podataka
- Pripremu odgovarajućih radnih i poslovnih procedura

Ovaj dio plana, iniciran još u 2018. godini, još ne možemo precizno da utvrdimo iz razloga što u CEDIS-u ne postoje uslovi da se adekvatno riješe potrebe i konkretni zahtjevi Operatora tržišta u pogledu zajedničkih aktivnosti na uspostavljanju ovog tržišta.

3.2.2 Služba za obnovljive izvore energije i visokoeфикасну kogeneraciju

Osim pomenutih poslova koji se obavljaju kontinuirano u Službi za OIE i VEK, i koji će se obavljati u 2019. godini, smatramo da je potrebno preduzeti konkretne aktivnosti kada je u pitanju planiranja prognoze vjetroelektrana, kao i informatičko povezivanje sistema Operatora tržišta sa SCADA sistemima malih hidroelektrana, koji bi značajno tehnički osnažili Operatora tržišta.

1. Softver za prognozu proizvodnje vjetroelektrana

Imajući u vidu da je vjetroelektrana Krnovo početkom novembra 2017.godine ušla u pogon sa statusom povlašćenog proizvođača, a samim tim Operator tržišta preuzeo obavezu otkupa cjelokupne proizvedene električne energije, kao i obavezu plaćanja balansiranja vjetroelektrana, nabavkom softverskog alata za prognozu vjetra pokušao bi se bolje kontrolisati trošak balansiranja vjetroelektrana kako bi se to u što manjoj mjeri reflektovalo na povećanje iznosa naknade za OIE koju plaća krajnji kupac u Crnoj Gori.

U Hidrometeorološkom Zavodu Crne Gore postoji iskazana spremnost za saradnju na stručnom nivou kako bi prognoziranje vjetrova bilo što efikasnije i vjerodostojnije (s tim što postoji i opcija saradnje sa inostranim kompanijama preko tendera). Održana su dva sastanka sa predstavnicima Hidrometeorološkog zavoda, koji su izrazili spremnost za saradnju, kao i stručnu pomoć pri nabavci softvera. Glavni softver bi bio potreban za dobijanje ulaznih podataka potrebnih za prognozu proizvodnje kao što su brzina i smjer vjetrova, gustina vazduha, temperatura itd. Bitno je napomenuti da taj glavni softver ne bi morao biti smješten u Zavodu, već kod Operatora tržišta. Drugi dio se odnosi na program koji bi Službi za OIE služio za obradu tih ulaznih podataka i izračunavanje izlazne snage turbine. Početkom 2019. godine se očekuje početak proizvodnje još jednog proizvođača električne energije iz vjetrova - Možura instalisane snage 46 MW, koji će dobiti povlašćeni status nakon ispunjenja potrebnih uslova, te je potreba za nabavkom određenog softverskog rješenja za planiranje proizvodnje iz vjetroelektrana dodatno važna. U Službi se aktivno razmišlja u tom smjeru, pa će se u 2019. godini nastaviti komunikacija sa zainteresovanim stranama oko uslova koji će biti potrebni za nabavku ovako specifičnog informacionog sistema za prognozu. U 2018. godini je održan sastanak sa predstavnicima Agencije Sjedinjenih Američkih Država za međunarodni razvoj (USAID) koji su izrazili spremnost da kroz osnivanje radne grupe operatora tržišta energije regionalnih zemalja, u kojoj bismo imali i naša dva predstavnika, da nam pomognu u implementaciji određenog informacionog sistema za koji se smatra da je neophodan. Nakon formiranja ove radne grupe, intezivirali bismo komunikaciju u 2019. sa predstavnicima USAID-a oko pomoći/konsultovanja/sredstava za softver za planiranje prognoze električne energije iz vjetroelektrana. Ističemo da su debalansi od momenta ulaska u pogon VE Krnovo ogromni, pa je tako npr. u januaru 2018. godine debalans iznosio 85.619,80 eura, u februaru 47.598,55 eura, martu 24.197,05 eura 11.384,90 eura u korist Operatora tržišta (isto tako može se desiti da Operator tržišta mora platiti debalans kada OIE loše odstupaju; ovim se ilustruju količine novca koje su znatno povećane usljed ulaska VE Krnovo u pogon). Međutim, sredstva prikupljena od naknade za kupovinu električne energije iz obnovljivih izvora energije su značajno umanjena, tačnije 2.218.252,52 eura za prva četiri mjeseca 2018. godine, zbog slabijeg planiranja vjetrova, odnosno, znatno veće proizvodnje električne energije u prva četiri mjeseca ove godine od očekivane, odnosno planirane. Ovaj trend se nastavlja i tokom narednih mjeseci. Ovo su, smatramo, argumentovani razlozi za konkretne aktivnosti po ovom pitanju, budući da debalans dominantno izazivaju vjetroelektrane. Takođe, veliki problem je i u tome što se Operator tržišta oslanja samo na jedan izvor informacija prilikom slanja dnevnih planova proizvodnje električne energije koji u dosta slučajeva, osim veće nepreciznosti, nije pravovremen, a u Službi ne postoji mogućnost bilo kakve kontrole ovog procesa. Realizacija ovog projekta bi obuhvatala tehničku specifikaciju (uz eventualno angažovanje trećih lica), kao pripremu za postupak javne nabavke, koji bi raspisali krajem 2018./početkom 2019. godine.

U 2018. godini je formirana radna grupa za izmjene Zakona o energetici od strane Ministarstva ekonomije Crne Gore gdje je Operator tržišta sa svojim predstavnicima napravio određene intervencije u vidu predloga za izmjenu Zakona koji se tiče mogućnosti da Operator tržišta planira proizvodnju električne energije povlašćenih proizvođača (kao što su za to odgovorni Operatori tržišta u regionu, npr. HROTE), s tim što, napominjemo da ni sadašnjim zakonom nije definisano konkretno da li je Operator tržišta odgovoran za planiranje prognoze, tj. da li je u obavezi da prodaje planove proizvodnje koje mu dostavlja proizvođač, ili planove iz eventualno, nekih drugih izvora informacija (svojih softvera, preko angažovanja trećih lica i sl.).

2. Informatičko povezivanje sa SCADA sistemom malih hidroelektrana

Obzirom da svih pet povlašćenih proizvođača imaju mini SCADA-e, potrebno je sagledati potrebu i mogućnost dovođenja signala sa proizvodnih postrojenja i izradu cjelovitog nadzora nad proizvodnjom povlašćenih proizvođača.

Iako nesumnjivo imamo odličnu saradnju sa povlašćenim proizvođačima iz malih hidroelektrana oko predaje dnevnih planova proizvodnje, cijenimo da bi ta uloga trebala biti više informaciono vezana za Operatora tržišta kako bi se mogla bolje pratiti prognoza, i analizirati, a sve u cilju manjeg troška za debalans, kao i vjerodostojnih planova koji se fakturišu snabdjevačima i kupcima samosnabdjevačima, zbog raznih analiza i statistika, što je i vezano za ulogu Operatora tržišta kao glavnog provjdera podataka za tržište i obnovljive izvore energije u Crnoj Gori. U 2019. godini je plan da se naprave konkretne aktivnosti u cilju povezivanja na informacioni sistem malih hidroelektrana kako bi se u realnom vremenu pratio njihov rad. Povezivanje sa malim hidroelektranama podrazumijeva akviziciju podataka npr. radio putem (GPRS modem) ili preko internet veze i TeamViewer-a sl. Za realizaciju bi bila potrebna računarska oprema tj. računar za svaku hidroelektranu ponaosob, kako bi imali sva real-time mjerenja i podatke, i povezivanje tih računara sa SCADA sistemom hidroelektrana, što je najefikasnija opcija, s tim što se razmatraju i eventualno jeftinije opcije (kamere i sl.). Plan Službe je da se u idućoj godini napravi projektni zadatak, a mišljenje je da bi se isti mogao realizovati u narednoj godini.

Treba napomenuti da je problem pod stavkom 1 značajniji i "hitniji" od ovog vezanog za male hidroelektrane, budući da je vjetar dosta nepredvidiv.

3. Edukacija kadra

Kako bi ispratili dešavanja na evropskim tržištima, pogotovo kada su u pitanju OIE kao najaktuelnija tema, smatramo da znatno više sredstava i prilika treba da se obezbijedi za obučavanje naših zaposlenih, kroz obuke, seminare i radionice.

3.2.3 Služba za ekonomsko finansijske i opšte poslove

Operator tržišta je razmatrao potrebu za brojem dodatnih izvršilaca u 2019. godini i zaključeno je da je, zbog obima poslova, utvrđenih nadležnosti, a da bi se uspješno obavljala djelatnost, potreban 21 izvršilac. Planiranje dodatnog izvršioca se odnosi na diplomiranog pravnika. Diplomirani pravnik bi obavljao pravne poslove iz oblasti energetike (učesće u izradi i izradi podzakonskih akata, ugovora, analize i dr.) imajući u vidu da je do sada sve pravne poslove obavljao jedan izvršilac, a neophodno je razdvajanje ovih poslova od opštih pravnih poslova, kako po obimu, tako i po specifičnosti. Regulatorna agencija za energetiku, prilikom utvrđivanja regulatorno dozvoljenog prihoda i naknade za rad, nije odobrila povećanje broja izvršilaca u 2019. godini.

Informaciona infrastruktura: plan je podijeljen u dva segmenta. Prvi segment se odnosi na plan razvoja aplikativnog softvera i ostalih softverskih i hardverskih komponenti usko povezanih sa daljim razvojem MMS aplikacije, dok se drugi odnosi na ostala softverska i hardverska rješenja u cilju zadovoljenja potreba razvoja IS-a u cjelini.

1. Razvoj i unapređenja Market management (MMS) aplikacije

Kako bi se obezbijedilo da „Market Management“ sistem u svakom trenutku pruža adekvatnu podršku radu Operatora tržišta električne energije, trebao bi da postoji kontinuiran proces njegovog razvoja, unapređenja kvaliteta, bezbjednosti, efikasnosti, kao i stručnog osposobljavanja zaposlenih u IT sektoru.

U ovom materijalu navedene su potrebe Operatora tržišta kada je u pitanju upotreba „Market Management“ aplikacije u budućem periodu i u skladu sa tim dat je predlog nastavka aktivnosti na održavanju i unapređenju navedene softverske aplikacije.

Dakle, kada je u pitanju dalji rad MMS aplikacije, tokom narednog perioda (ne duže od jedne godine), neophodno je dograditi ili ažurirati aplikaciju sljedećim:

Testnim serverom (testna baza podataka i klon aplikacije)

Plan je da se sve izmjene koje se rade na sistemu prethodno testiraju na testnom serveru. Na testnom serveru bi se nalazio klon aplikacije i testna baza podataka. Cilj je da klon aplikacije omogući da se sve urađene izmjene na sistemu prethodno testiraju na testnom serveru, prije puštanja novih funkcionalnosti i cjelokupnog sistema u rad. Testna baza podataka, pored toga što bi omogućila lakše i brže uočavanje grešaka u dostavljenim podacima, kao i prilikom složenih procedura obrade istih, olakšala bi tumačenje i analizu obračunskih mjernih i drugih podataka prije njihove obrade na produkcijskom serveru aplikacije i samim tim doprinijela mjerodavnosti istih. Testna aplikacija može biti interna (pristup samo iz lokalne mreže) i javna (može joj se pristupiti spolja). Testni server bi se postavio u postojećoj serverskoj podmreži.

Doradom aplikacije „Market Management“ u cilju prezentovanja podataka iz baze na web portalu

Povezivanje aplikacije „Market Management“ sa web portalom Operatora tržišta radi ažurnog plasiranja određenih informacija iz baze na web portalu. Objavljivanje podataka podrazumijeva automatizaciju navedene procedure, umjesto dosadašnje ručne izrade dokumenta i postavljanja istog na web hosting server.

Softverom za risk management

Nabavka softvera ili softverskog modula u postojećoj aplikaciji „Market Management“, koji bi omogućio ažuran i objedinjen pregled stanja obaveza učesnika na tržištu po raznim osnovama i vremenskim periodima, i uvid u portfolio garancija učesnika. Plan je u 2019. godini za navedeni projekat pripremiti projektnu dokumentaciju.

Prilagođavanjem postojeće aplikacije „Market Management“ novim ENTSO pravilima

Razvoj tržišta električne energije zahtijeva adekvatne standarde razmjene podataka, koje razvija krovna evropska organizacija za prenos i tržište električne energije ENTSO-E. Napominjemo da je u proteklom periodu korišćenja „Market Management“ aplikacije u Operatoru tržišta došlo do izmjena u standardima na kojima počiva razmjena podataka na energetskom tržištu, posebno u segmentima srednjoročnog, unutar dnevnog i balansnog tržišta. Ukoliko se ove promjene ne bi uvažile u nekom budućem periodu je realno očekivati potpunu zastarjelost aplikacije. U narednom periodu prema zahtjevima regionalne inicijative razvoja nacionalnih Day Ahead i Intraday tržišta i uz poštovanje ENTSO regulative i procedura u radu ovih tržišta, radi prijema, obrade i razmjene vozničkih redova, potrebno je postojeći informacioni sistem nadgraditi i prilagoditi novim uslovima rada.

2. Plan nabavke ostalih softverskih i hardverskih komponenti

Softver za arhiviranje dokumentacije po službama (Document Management System)

Od velikog je značaja adekvatno čuvanje podataka, upravljanje, sortiranje i brzo pristupanje istim. Izradom navedenog softvera, smanjiće se rizik od gubljenja dokumentacije učesnika i subjekata na elektroenergetskom tržištu. Veliki obim podataka službi, potreba da se u svakom trenutku može lako pristupiti svakom dokumentu, kao i minimalizovanje mogućnosti greške slanja i gubljenja pošte iziskuju efikasnu i na elektronski način vođenu arhivu. Full backup arhiv baze potrebno je odrađivati jednom dnevno i isti smješati na eksterni HDD, ili automatski na mrežni storidž (NAS). Dizajn sistema baze će zavisi od arhitekture softvera, formata i veličine fajlova kojima se baza popunjava.

Implementacija Linux mail servera

Implementacija mail servera u okviru postojećeg informacionog sistema povećala bi pouzdanost mail servisa, a samim tim smanjila rizik od nepravovremenog primanja i slanja pošte, kao i njenog gubljenja. Pod pomenutom implementacijom podrazumijeva se nabavka tri servera i potrebnih softverskih licenci.

Izrada web portala

Operator tržišta je u obavezi da na svojoj internet stranici blagovremeno objavljuje ažurirane podatke, neophodne za organizovanje i funkcionisanje tržišta električne energije. Usljed povećanog broja informacija i podataka koje je u obavezi da objavljuje na svojoj internet stranici, Operatoru tržišta su neophodne moderne web platforme. Stoga, potrebno je izraditi kompleksniji web portal sa mnogo više funkcionalnosti od postojećeg standardnog web sajta, koji bi doprinio transparentnosti rada Operatora tržišta.

Kupovina licenci za MS Office Professional Plus paket (količina - minimum 25)

Potrebno je izvršiti upgrade sa trenutnog MS Office Professional Plus 2010 paketa na MS Office Professional Plus 2013/2016 paket, ili MS Office 365.

Stvaranje informatičke infrastrukture za potrebe maloprodajnog tržišta (uključujući i Energy Data Hub i Operatora tržišta kao provajdera energetske podatke Crne Gore)

Izrada projektne dokumentacije

Dodatna ICT oprema:

računarska periferija,
desktop računari,
komponente (HDD, SSD, SSHD),
laptopovi,
mobilni telefon za potrebe Službe za tržište električne energije.

Prateće instalacione usluge

3.2.4 Predlog stručnih usavršavanja i radnih posjeta zaposlenih za 2019. godinu

Operator tržišta, kao privredno društvo koje obavlja specifične djelatnosti od strateškog interesa za funkcionisanje i razvoj tržišta električne energije u Crnoj Gori i podsticanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije i visokoeфикаsne kogeneracije, zahtijeva zaposlene koji će stručno i efikasno obavljati poslove, uz stalnu edukaciju i usavršavanje, posebno u oblasti primjene propisa i međunarodnih standarda, uz adekvatno korišćenje informacionih tehnologija.

Zbog primjene novih zakonskih propisa u praksi, regulativa koje se ugledaju na one u susjedstvu i Evropi, novih standarda (ENTSO-e), potrebna je kontinuirana edukacija kroz obuke, seminare, i razmjenu iskustava sa kolegama iz inostranstva, prezentovanje stručnih radova, što bi omogućila službena putovanja navedena u tabeli 4:

TABELA 4

Seminar/ Posjeta/Obuka/Konferencija	Broj učesnika/ zaposlenih	Aproks. Troškovi Smještaja (p.o.) €	Aproks. troškovi prevoza (p.o.) €	Aproks. troškovi dnevica (p.o.) €	Ukupni Aproks. troškovi (p.o.) €	Ukupni Aproks. troškovi (za sve učesnike) €
	1	2	3	4	5= 2+3+4	6=1*5
Učešće na 6. Savjetovanju CG KO CIGRE	5	120	15	18	153	765
Učešće na 34. Savjetovanju CIGRE SRBIJA	4	75	150	55,3	280,3	1121,2
Učešće na 14. Savjetovanju HRO CIGRE	4	90	180	63	333	1332
Učešće na 14. Savjetovanju BH K CIGRE	4	50	80	50,75	180,75	723
SEERC CIGRE	3	100	150	100	350	1050
Učešće na 35. Savjetovanju Energetika 2019	3	75	50	55,3	180,3	540,9
Posjeta BORZEN-u	5	120	170	63	353	1765
Posjeta HROTE-u	5	100	180	63	343	1715
Posjeta EMS-u	5	100	130	55,3	285,3	1426,5
Radna grupa energetske zajednice u Beču	1	130	240	78,75	448,75	448,75
Radne grupe, sastanci, konferencije Energetske zajednice (koji se održavaju više puta godišnje)	1	1000	1500	500	3000	3000
USAID/USEA Electricity Market Operator Working Group (4-5 puta godišnje)	2	0	160	0	160	320
Florence School of Regulation	2	250	300	250	800	1600
Kontinuirana edukacija iz oblasti računovodstva	2	300	40	180	520	1040
Σ		2510	3345	1532,4	7387,4	16847,35

U 2019. godini planirane su radne posjete operatorima tržišta regiona (HROTE, BORZEN, EMS), kao i učešća na savjetovanju Energetika 2019. i regionalnim savjetovanjima CIGRE. Pomenuti operatori tržišta imaju više iskustva i prevazišli su probleme sa kojima se Crnogorski operator tržišta sada suočava; takođe, HROTE i BORZEN posluju u okvirima Evropske unije, te su u potpunosti implementirali i uredno prate sve propise, uredbe i direktive EU.

Izostanak sa gore navedenih strukovnih skupova značio bi izolaciju Operatora tržišta od trendova i dešavanja na polju energetike, a kako su učešća na navedenim savjetovanjima uslovljena kvalitetom prijavljenih naučnih radova, to će od istog zavisiti i broj zaposlenih Operatora tržišta koji će učestovati na njima.

Za narednu godinu je predviđeno i učešće u radnim grupama (USAID/USEA, radne grupe Energetske zajednice), kao i kurs stranog jezika (engleskog) za zaposlene. Predviđena je i kontinuirana edukacija iz oblasti IT-a i računovodstva.

U cilju unapređenja i usklađivanja svog dosadašnjeg poslovanja sa poslovanjem operatora tržišta električne energije i berzi električne energije zemalja članica EU i ispunjavanja svojih obaveza u procesu uspostavljanja regionalnog, a zatim i jedinstvenog

evropskog tržišta električne energije, Operator tržišta je opredjeljen da podnese zahtjev za učlanjenje u EUROPEX (udruženje evropskih berzi energije, čiji su članovi i operatori tržišta, npr. BORZEN, HROTE).

4. KAPITALNA ULAGANJA

Osnivanje Operatora tržišta je, između ostalog, karakterisala i činjenica da je osnovan bez ijednog sopstvenog osnovnog sredstva za rad. Još uvijek djelatnost obavlja u iznajmljenom poslovnom prostoru. Zbog kontinuiranog razvoja tržišta električne energije, neophodno je i dalje razvijanje informatičke infrastrukture, kao i adekvatan broj izvršilaca za obavljanje poslova koje se kontinuirano uvećavaju.

Operator tržišta se već duži period suočava sa činjenicom da ne može da riješi problem poslovnog prostora i da kompletira informatičku infrastrukturu. Ovo iz razloga što Agencija, u postupku odobravanja regulatorno dozvoljenog prihoda za rad Operatora tržišta na osnovu priznatog troška poslovanja, a u skladu sa Pravilima za utvrđivanje naknade za rad Operatora tržišta, a kasnije u skladu sa Metodologijom, nije odobravalala sredstva za ovu namjenu, uz obrazloženje da se ne radi o trošku već o investiciji.

Kupovinu odgovarajuće informatičke infrastrukture je moguće realizovati, ili opredjeljivanjem sredstava iz kumulirane neraspoređene dobiti Operatora tržišta, uz dodatno kreditno zaduženje, ili promjenom Metodologije na način da se Operatoru tržišta kroz odobravanje regulatorno dozvoljenog prihoda odobre i sredstva za ovu namjenu.

Rješavanje pitanja obezbjeđivanja adekvatnog poslovnog prostora, koje je elementarna pretpostavka za dalji rad i funkcionisanje Operatora tržišta, prepoznaje dvije mogućnosti.

Vlada Crne Gore je, prilikom razmatranja Programa rada i Finansijskog plana (Poslovnog plana) Operatora tržišta za 2018.godinu, kojim je bilo planirano rješavanje pitanja nabavke poslovnog prostora putem davanja na korišćenje adekvatnog poslovnog prostora kojim raspolaže Vlada Crne Gore Operatoru tržišta, donijela Zaključak broj 07-2527, od 14. juna 2018.godine, kojim je zadužila Upravu za imovinu i Operatora tržišta da o preduzetim aktivnostima na obezbjeđivanju poslovnog prostora za potrebe Operatora tržišta informišu Vladu. Operator tržišta je već pokrenuo inicijativu prema Upravi za imovinu u pravcu realizacije Zaključka i konačnog informisanja Vlade.

U slučaju nemogućnosti rješavanja pitanja obezbjeđenja poslovnog prostora kroz dodjelu istog, koje je u vlasništvu Vlade, razmotriće se mogućnost pokretanja postupka kupovine poslovnog prostora. Naime, o ovom pitanju Operator tržišta je u prethodnom periodu upoznao Vladu, te u tom smislu je planirano da se, kada se stvore uslovi za to, predloži Vladi, kao osnivaču ovog društva da neraspoređenu dobit utroši za ovu namjenu.

Davanje na korišćenje poslovnog prostora kojim raspolaže Vlada Crne Gore ili nabavkom novog sopstvenog poslovnog prostora, kao osnovne potrebe za rad, značajno bi se zaokružile osnovne pretpostavke za efikasno funkcionisanje Operatora tržišta, a imalo bi i pozitivne implikacije u odnosu na troškove na duži rok, jer bi predstavljalo značajnu uštedu u odnosu na trošak dugoročnog zakupa poslovnog prostora.

Smatramo da bi u okviru svojih osnovnih sredstava Operator tržišta morao posjedovati automobil za službene namjene. Vozilo bi omogućilo neophodnu mobilnost zaposlenih u slučajevima obavljanja putovanja unutar i van Crne Gore, kao i obavljanje svakodnevnih poslova.

Kao što je ranije navedeno postoji realna potreba za nadogradnjom postojeće i kupovinom nove informatičke infrastrukture

Kada su u pitanju tehnički resursi, neophodna je nabavka sljedećeg softvera i hardvera: testnog servera (testna baza podataka i klon aplikacije), softvera za planiranje proizvodnje vjetroelektrana-u cilju preciznog planiranja proizvodnje, informatičko povezivanje SCADA sistema malih hidroelektrana sa sistemom Operatora tržišta, izrada web portala i dorada aplikacije „Market Management“ u cilju prezentovanja podataka iz baze na web portalu, nadgradnja aplikacije u cilju usklađivanja iste sa ENTSO standardima, softvera za arhiviranje službene dokumentacije, softvera i hardvera - informaciona pretpostavka HUB-a energetskih podataka Crne Gore, softvera za risk management, nedostajuće personalne informatičke opreme za zaposlene u Operatoru tržišta (personalni računari, štampači itd., kupovina/iznajmljivanje licenci za MS Office Professional Plus paket.

Metodologijom nije predviđena mogućnost da se kroz odobravanje regulatorno dozvoljenog prihoda od strane Agencije Operatoru tržišta dodijele sredstva za nabavku osnovnih sredstava neophodnih za nesmetano funkcionisanje. Iz tog razloga Operator tržišta predlaže da se sredstva za realizaciju nabavke informatičke infrastrukture iz prethodnog stava obezbijede na jedino mogući način i to: **iz neraspoređene dobiti Operatora tržišta, putem povećanja osnovnog kapitala.**

5. FINANSIJSKI PLAN

Polaznu osnovu za sačinjavanje Finansijskog plana za 2019. godinu predstavljaju stvarne potrebe Operatora tržišta zasnovane na troškovima i prihodima koji su definisani u Odluci o utvrđivanju regulatorno dozvoljenog prihoda i naknade za rad operatora tržišta električne energije za 2019.godinu.

Troškovi poslovanja su tehnno-ekonomski opravdani troškovi koji su u funkciji obavljanja djelatnosti, a obuhvataju: troškove zarada i drugih ličnih primanja, troškove rezervnih djelova i materijala, troškove usluga trećih lica, troškove tekućih bankarskih usluga, poštanske troškove i troškove osiguranja, troškove usluga telekomunikacija, finansijske troškove, troškove koji se odnose na poreze na imovinu, takse i naknade u skladu sa zakonom i ostale troškove poslovanja.

Ovi troškovi se utvrđuju na osnovu finansijskog plana i plana rada za godinu za koju se utvrđuje prihod.

Pošto se Metodologijom utvrđuju uslovi, način i postupak utvrđivanja regulatorno dozvoljenog prihoda i naknade za rad operatora tržišta precizno je definisano da se, uz zahtjev za utvrđivanje regulatorno dozvoljenog prihoda, dostavlja:

1. Poslovni plan za regulatornu godinu, koji sadrži:
 - a) projekciju finansijskih iskaza,
 - b) projekciju kapitalnih ulaganja,
 - c) projekciju troškova poslovanja i prihoda,
 - d) projekciju otplate kredita.
2. Troškovi poslovanja za godinu koja prethodi godini podnošenja zahtjeva,
3. Registar osnovnih sredstava, sa obračunom amortizacije,
4. Popis svih dugoročnih i kratkoročnih kredita sa podacima o valuti kredita, izvornoj vrijednosti kredita na kraju regulatorne godine, kamatnom stopom i rasporedom otplate kredita,
5. Detaljan obračun predloženog prihoda i naknade, u skladu sa tom Metodologijom,
6. Zaključni list za prethodnu godinu sa otvorenim saldima (nezaključen).

Operator tržišta je, takođe, dužan da dostavi i druge podatke na zahtjev Agencije koji mogu biti potrebni za donošenje odluke.

Posebno naglašavamo da postoje značajna ograničenja u obezbjeđenju sredstava za rad operatora tržišta iz razloga što Metodologija predviđa samo troškove poslovanja, a ne i način i mogućnost nabavke poslovnog prostora i osnovnih sredstava i izvor finansiranja istih.

Nabavka poslovnog prostora i opreme je neophodan uslov za rad i obavljanje djelatnosti operatora tržišta u skladu sa Licencom i Zakonom.

5.1 Planirani prihodi za 2019. godinu

Prihodi Operatora tržišta planirani su u ukupnom iznosu od **700.718,83 €** i odnose se na prihode od regulisane djelatnosti.

5.2 Planirani rashodi za 2019. godinu

Poslovni rashodi Operatora tržišta za 2019. godinu predviđeni su u iznosu **688.439,01 €** i sastoje se od troškova poslovanja (TP) u iznosu od **681.947,21 €** i troškova amortizacije i rezervisanja u iznosu od **6.491,80 €**.

5.2.1 Troškovi poslovanja (TP)

Troškovi poslovanja iznose **681.947,21 €** i odnose se na:

Troškove zarada i drugih ličnih primanja u iznosu od **487.733,17 €**. Do ovako utvrđenog iznosa planiranih sredstava došli smo planirajući troškove bruto zarada za 20 zaposlenih, uvećane za troškove naknada za Odbor direktora i planirane pomoći zaposlenima.

Ukupno planirana sredstva za bruto zarade zaposlenih (neto, porez i doprinosi na zarade) iznose 449.796,79 €, Za projekciju ove kategorije troškova uzeta je utvrđena bruto zarada po zaposlenom u iznosu od 1.774,15€ (x12x20) što iznosi 425.796,00€, sredstva za službena putovanja (dnevnice u zemlji i inostranstvu, troškovi prevoza i ishrane na službenom putu) planirani u iznosu od 16.847,35 €, kao i troškovi naknada za rad u komisijama, radnim grupama, dežurstva, pripravnosti i sl. koji su planirani u iznosu 7.153,44€.

Planirani troškovi naknada za rad članova Odbora direktora iznose 24.786,17 € (bruto) i izračunati su u skladu sa Odlukom Vlade Crne Gore broj 07-2426 od 14.09.2017.godine, kojom je utvrđeno da naknada za Predsjednika Odbora direktora iznosi 50%, a naknada za članove Odbora direktora 40% prosječne zarade zaposlenih u Operatoru tržišta u prethodnoj godini. Kao polazna osnova za obračun predloženog iznosa ove kategorije troška, uzet je prosjek isplaćene neto zarade zaposlenih u 2018.godini

Ovu kategoriju troškova čini i trošak za pomoć zaposlenima planiran na iznos od 3.450,00 €, koji po svom osnovu nedvosmisleno predstavlja obavezu Društva utvrđenu članom 50 Kolektivnog ugovora.

Takođe u okviru drugih ličnih primanja planirana je isplata otpremnine za odlazak u penziju jednog zaposlenog u iznosu 9.700,21€.

Troškove rezervnih djelova i materijala u iznosu od **4.500,00 €**. Osnov za utvrđivanje iznosa ovih troškova su postojeća osnovna sredstva, iznos ovih troškova u prethodnom periodu kao i stvarne potrebe za naredni period: kancelarijski materijal - ugovorena vrijednost 3.000,00 €, troškovi materijala za održavanje higijene, troškovi rezervnih djelova, alata i inventara, pomoćnog materijala i sl. - projekcija oko 1.500,00 € u 2019. godini.

Troškove usluga trećih lica u iznosu od **81.173,23 €** koji obuhvataju troškove usluga održavanja i ostale troškove usluga

TABELA 6

Troškovi usluga trećih lica	81.173,23
1. Troškovi usluga održavanja	14.000,00
-troškovi usluga za tekuće održavanje	2.000,00
-troškovi usluga za održavanje softvera	12.000,00
2. Ostali troškovi usluga	67.173,23
-trošak zakupa poslovnog prostora i opreme (za 12 mjeseci 2019.)	44.599,18
-trošak računovodstvene revizije	2.500,00
-konsultanske provizije i troškovi	6.500,00
-troškovi javnog oglašavanja	1.500,00
-troškovi usluga kopiranja i koričenja	1.000,00
-troškovi obuke, školarine, savjetovanja i drugih intelektualnih usluga pravnih lica	5.574,05
-troškovi usluga higijenskog održavanja	3.000,00
-troškovi komunalnih usluga	500,00
-ostali troškovi usluga	2.000,00

Troškovi usluga održavanja koji ukupno iznose **14.000,00 €**, odnose se na :

- troškove usluga za tekuće održavanje u iznosu od **2.000,00 €** - Navedeni troškovi se odnose na održavanje hardverske opreme Operatora tržišta, kao i održavanje druge materijalne opreme Operatora tržišta koja je sastavni dio registra osnovnih sredstava,
- troškove usluga za održavanje softvera u iznosu od **12.000,00 €** - Imajući u vidu da Operator tržišta posjeduje softversku platformu za obavljanje aktivnosti organizovanja i upravljanja tržištem električne energije i da je planirana nova nabavka, odnosno nadogradnja postojeće platforme, navedeni troškovi su rezultat potrebe za redovnim mjesečnim održavanjem nematerijalne imovine, obezbjeđenjem otklanjanja problema u radu platforme, operacionalizacijom aktivnosti na unapređenju iste i slično.

Ostali troškovi usluga koji ukupno iznose **67.173,23€** odnose se na:

- Troškove zakupa poslovnog prostora i opreme u iznosu od **44.599,18 €**. Ovaj trošak je projektovan za 12 mjeseci zakupa poslovnog prostora koji bi na adekvatan način obezbijedio uslove za obavljanje djelatnosti. Ova projekcija je sačinjena na osnovu već ugovorenih zakupa za 2019. godinu.
- Trošak računovodstvene revizije u iznosu od **2.500,00 €** - Statutom operatora tržišta predviđena je obaveza vršenja revizije finansijskih izkaza, a iskustvo iz prethodnih godina upućuje na planiranu procijenjenu vrijednost navedenih usluga.
- Troškovi za angažovanje konsultanata u iznosu od **6.500,00 €** - S obzirom da operator tržišta predstavlja energetski subjekat čija je djelatnost jedinstvena u

energetskom sektoru, veoma značajna za sveobuhvatno funkcionisanje istog, navedeni troškovi su neophodni za angažovanje stručnih konsultanta za pružanje usluga na izradi akata, kako iz oblasti energetike, tako i pravne, ekonomske i druge regulative.

- Troškovi usluga javnog oglašavanja u iznosu od **1.500,00 €** - Zakon o javnim nabavkama obavezuje naručioca da obavještenje o postupku javne nabavke ogłosi u jednom dnevnom štampanom mediju koji se distribuira na cijeloj teritoriji Crne Gore. Ova vrsta usluge se planira u odnosu na mogući broj postupaka iz plana javnih nabavki za 2019. godinu. Takođe, u ovu kategoriju troškova uračunat je trošak koji proizilazi iz obaveza objavljivanja određenih akata Društva u „Službenom listu Crne Gore“.
- Troškovi usluga kopiranja i korićenja u iznosu od **1.000,00 €** - Ovi troškovi su projektovani na osnovu stvarnih potreba, troškova iz prethodnog perioda i objektivnih očekivanja da će izmjena zakonskih propisa (koja je u pripremi) usloviti i izmjenu podzakonskih akata i potrebu za ovom vrstom usluga.
- Troškovi obuke, školarine, savjetovanja i drugih stručnih usavršavanja u iznosu od **5.574,05 €** - Navedeni troškovi se odnose na predviđene troškove za kotizaciju zaposlenih iskazanih u tabeli 4, poglavlje 3.2.4 Predlog stručnih usavršavanja i radnih posjeta zaposlenih za 2019. godinu, u kojoj je preciziran plan za 2019. godinu, u iznosu 4.574,05€ i na ime kolektivne članarine u CG KO CIGRE 1.000,00 eura.
- Troškovi usluga higijenskog održavanja u iznosu od **3.000,00 €** - Navedeni troškovi se odnose na usluge održavanja poslovnog prostora i garaže koje Operator tržišta koristi za svoje poslovanje.
- Troškovi komunalnih usluga u iznosu od **500,00 €** - Ovi troškovi se odnose na plaćanje komunalnih usluga javnim preduzećima Čistoća doo i Deponija doo Podgorica.
- Troškovi ostalih usluga u iznosu od **2.000,00 €** - Ovi troškovi se odnose na troškove koji mogu nastati u toku funkcionisanja Operatora tržišta i predstavljaju ostale nematerijalne troškove kao što su troškovi izrade pečata, troškovi dostavljanja dnevne štampe, izrade vizit kartica i drugo.

Troškove tekućih bankarskih usluga, poštanske troškove i troškove osiguranja u iznosu od **61.559,01 €**. Ovu kategoriju troška čine troškovi tekućih bankarskih usluga u iznosu od 54.222,78 €, troškovi poštanskih usluga u iznosu od 1.000,00 € i troškovi osiguranja zaposlenih 6.336,23 €.

Troškovi bankarske provizije - Do kalkulacije ovog troška na iznos od 54.222,78 € se došlo izračunavanjem prosječnog mjesečnog troška bankarske provizije u 2018. godini (3.349,02 pomnoženog sa 12 =40.188,24) i uvećanog za 14.034,54 € projektovane troškove provizije po računima za planirani ulazak Možure - povlašćenog proizvođača električne energije čija će instalisana snaga iznositi oko 55% instalisane snage Krnovo green energy doo (projekcija za 12 mjeseci: $23.197.587,43 \times 0,11\% = 25.517,35 \times 55\% = 14.034,54$).

Troškovi poštanskih usluga - Operator tržišta je zaključio ugovor za nabavke poštanskih usluga na iznos od 1.000,00 €.

Troškovi osiguranja zaposlenih - Planom za 2019. godinu predviđa se povećanje obima osiguranja pored obaveznog kolektivnog osiguranja od posljedica nesrećnog slučaja i dopunsko osiguranje za slučaj hirurške intervencije, za slučaj bolesti i posljedica bolesti, kao i dopunsko zdravstveno osiguranje u ukupnom iznosu 6.336,23.

Troškove usluga telekomunikacija u iznosu od **7.100,00 €**. Ova vrsta troškova obuhvata troškove usluga fiksne telefonije, troškove usluga mobilne telefonije i integris usluga.

Troškove poreza na imovinu, такси i naknada u skladu sa zakonom u iznosu od **2.500,00 €**. Ovu kategoriju čine troškovi koji se javljaju u toku redovnog poslovanja, koji proističu iz zakonskih obaveza i koji su neophodni za obavljanje djelatnosti.

Odredbama Zakona propisano je: članom 3 stav 1 tačka 5 da je energetska djelatnost Operatora tržišta organizovanje i upravljanje tržištem električne energije, članom 65 stav 1 da se energetske djelatnosti mogu obavljati samo na osnovu licence, koju izdaje Agencija, i članom 67 stav 1 da je energetski subjekat dužan da plati godišnje naknade za period na koji je izdata licenca u visini koju utvrdi Agencija.

Operator tržišta je imalac Licence za organizovanje i upravljanje tržištem električne energije, iz čega proizilazi njegova zakonska obaveza da plaća godišnju naknadu po osnovu korišćenja licence, koja pripada ovoj kategoriji troškova.

Ostale troškove poslovanja u iznosu od **37.381,80 €**. Ovi troškovi obuhvataju rashode električne energije i vode za oba poslovna prostora (električna energija izračunata po principu prosjeka iz prvih pet mjeseci 2018. godine jer od tada se u potpunosti koriste oba poslovna prostora, i projektovanog uvećanja uslijed veće potrošnje energije u ljetnjim mjesecima, troškovi po ovom osnovu su procijenjeni na 2.911,40 €; voda na osnovu prosjeka iz 2018. godine, troškovi su procijenjeni na 211,05 €, pretplatu na službeni list planirani iznos 196,26 i katalog propisa iznos 147,29, pretplate na stručne časopise 486,00; godišnje održavanje softvera iznos 240,00, troškove reprezentacije (projekcija na 2.106,74€), i za troškove za članarine u poslovnim udruženjima (16,68 €). Ovom kategorijom su obuhvaćena i izdvajanja za sindikalne aktivnosti (0,7% od bruto zarada, u iznosu od 3.148,58 €), stambeni fond (6% od bruto zarada, što iznosi 26.987,81 €) i pomoći sindikatu (dva puta godišnje četiri obračunska koeficijenta važeća na dan isplate, minimalno 920,00 €) koja su utvrđena članovima 59 i 61 Kolektivnog ugovora.

5.2.2 Troškovi amortizacije i rezervisanja

Troškovi amortizacije i rezervisanja planirani su u iznosu **6.491,80 €** i odnose se na troškove amortizacije sredstava za obavljanje regulisane djelatnosti.

Troškovi amortizacije sredstava za obavljanje regulisane djelatnosti su kalkulisani primjenom proporcionalne metode amortizacije na nabavne vrijednosti postojeće nematerijalne imovine i opreme.

U nastavku je dat tabelarni prikaz projektovanih veličina prihoda i rashoda za 2019. Godinu.

TABELA 7

Projekcija bilansa uspjeha za 2019. godinu	
2019 godina	€
I POSLOVNI PRIHODI	700.718,83
1. Prihodi od prodaje	700.718,83
- Prihodi od regulisane djelatnosti	700.718,83
- Drugi prihodi	0,00
2. Prihodi od aktiviranja ucinaka i robe	
3. Povećanje vrijednosti zaliha ucinaka	
4. Smanjenje vrijednosti zaliha ucinaka	

II POSLOVNI RASHODI (1+2)	688.439,01
1. Troškovi poslovanja (TP)	681,947,21
1.1. Troškovi zarada i drugih ličnih primanja	487.733,17
1.2. Troškovi rezervnih djelova i materijala	4.500,00
1.3. Troškovi usluga trećih lica	81.173,23
1.4. Troškovi tekućih bankarskih usluga, poštanski troškovi i troškovi osiguranja	61.559,01
1.5. Troškovi usluga telekomunikacija	7.100,00
1.6. Finansijski troškovi (nabavka osnovnih sredstava)	0,00
1.7. Troškovi poreza na imovinu, taksi i naknada u skladu sa zakonom	2.500,00
1.8. Ostali troškovi poslovanja	37.381,80
2. Troškovi amortizacije i rezervisanja	6.491,80
2.1. Troškovi amortizacije nematerijalnih sredstava za obavljanje regulisane djelatnosti	0,00
2.2. Troškovi amortizacije materijalnih sredstava za obavljanje regulisane djelatnosti	0,00
2.3. Troškovi amortizacije ostalih nematerijalnih sredstava	6.491,80
2.4. Troškovi amortizacije ostalih materijalnih sredstava	0,00
2.5. Troškovi rezervisanja	0,00
REZULTAT REGULISANE DJELATNOSTI (prihodi od regulisane djelatnosti-priznati rashodi)	12.279,82
A. POSLOVNI REZULTAT (I-II)	12.279,82
I FINANSIJSKI PRIHODI	
II FINANSIJSKI RASHODI (osim 1.6.)	
B. FINANSIJSKI REZULTAT (I-II)	0,00
I OSTALI PRIHODI (uključujući neregulisane djelatnosti)	
II OSTALI RASHODI (uključujući neregulisane djelatnosti)	
C. REZULTAT OSTALIH AKTIVNOSTI (I-II)	0,00
D. REZULTAT IZ REDOVNOG POSLOVANJA PRIJE POREZA (A+B+C)	12.279,82
E. NETO REZULTAT POSLOVANJA KOJE JE OBUSTAVLJENO	
F. REZULTAT PRIJE OPOREZIVANJA (D+E)	12.279,82
G. PORESKI RASHOD PERIODA (1+2)	1.105,18
1. Tekuci porez na dobit	1.105,18
2. Odloženi poreski rashodi ili prihodi perioda	
H. NETO REZULTAT (F-G)	11.174,64

6. REZIME

Poslovni plan za 2019. godinu je urađen sa posebnim naglaskom na dalji razvoj tržišta, kontinuiranom usklađivanju akata sa novodonijetim propisima i stvaranju normativnih pretpostavki od značaja za učešće većeg broja učesnika u svim kategorijama na tržištu električne energije u Crnoj Gori i stvaranju uslova za uspostavljanje konkurentnog maloprodajnog tržišta električne energije.

Kada je u pitanju dalji razvoj Operatora tržišta, potrebno je apostrofirati i regulatorni okvir i finansijske pokazatelje Operatora tržišta. Bitne karakteristike poslovanja uopšte, pa samim tim i finansijskog poslovanja Operatora tržišta su: disproporcija između ograničenog godišnjeg regulatorno dozvoljenog prihoda i velikih iznosa finansijskih transakcija koje se obavljaju posredstvom Operatora tržišta (otkup - kupoprodaja električne energije proizvedene u objektima povlašćenih proizvođača i finansijsko poravnanje proisteklo iz primjene balansnog mehanizma); neuravnoteženost mjesečnih prihoda sa rashodima (regulatorno dozvoljeni prihod na nivou mjeseca je uglavnom dvanaesti dio dozvoljenog godišnjeg prihoda, a troškovi nisu i ne mogu biti realizovani u tom odnosu); moguća nedovoljna likvidnost (svako kašnjenje u ispunjavanju finansijskih obaveza učesnika na tržištu električne energije prema Operatoru tržišta ozbiljno bi ugrozilo elementarno poslovanje iz okvira utvrđenih nadležnosti i njegovo funkcionisanje, posebno imajući u vidu prethodno iskazano i činjenicu da, osim odobrenog profita jednakog prosjeku mjesečnih prosječnih ponderisanih pasivnih kamatnih stopa na depozite pravnih lica ročnosti od 1 do 3 godine, priznatih troškova poslovanja i osnivačkog kapitala od 10.000 €, Operator tržišta ne raspolaže ni sa kakvim novčanim sredstvima koja bi mogao koristiti u takvim okolnostima).

Za razliku od ostalih energetske subjekata u Crnoj Gori, Operator tržišta, u momentu konstituisanja kao nezavisni energetski subjekt, nije posjedovao sopstvena osnovna sredstva za rad, što predstavlja jedan od preduslova za ostvarivanje osnovne funkcije utvrđene Zakonom - organizovanje i upravljanje tržištem električne energije i otkup i kupoprodaja električne energije proizvedene u objektima povlašćenih proizvođača, kao i jedan od tri osnovna uslova za dobijanje Licence. U prvom redu, ne posjeduje sopstveni prostor za rad, već djelatnost obavlja u iznajmljenom prostoru. U tom smislu, od izuzetnog značaja je dodjeljivanje ili nabavka novog poslovnog prostora, čemu će se posvetiti posebna pažnja u 2019. godini i isto predstavlja stvaranje funkcionalnih pretpostavki za dalji razvoj Operatora tržišta, a u finansijskom smislu bi imalo pozitivan efekat jer bi se, umjesto sredstava za dugoročnu zakupninu iznajmljenog prostora, obezbijedili uslovi za rad u prostoru datom na korišćenje ili sopstvenom prostoru i postigle značajne uštede.

U tom cilju u varijanti rješavanja pitanja poslovnog prostora putem davanja na korišćenje poslovnog prostora od strane Vlade Crne Gore, posredstvom Uprave za imovinu, pokrenuta je inicijativa prema Upravi za imovinu.

U varijanti rješavanja pitanja poslovnog prostora putem nabavke i opremanja novog Operator tržišta projektuje kapitalna ulaganja.

Razvoj informatičke infrastrukture je uslovljen stalnim razvojem tržišta električne energije, uspostavljanjem novih vidova tržišta, povećanjem obima poslova i potrebom za obezbjeđivanjem sigurnog i efikasnog funkcionisanja tržišta električne energije u Crnoj Gori, pa je u 2019. godini je planirana nabavka informatičke infrastrukture, kako je dato u ovom Poslovnom planu.

Poslovni plan za 2019. godinu je urađen, u skladu sa realnim potrebama Operatora tržišta, uz racionalizaciju korišćenja traženih sredstava i sa posebnim naglaskom na činjenicu da već godinama nije bilo investicionih ulaganja kako za opremu, tako i za poslovni prostor, kako bi se obezbijedile osnovne pretpostavke za rad. Svi troškovi poslovanja detaljno su dati u ovom Poslovnom planu, i dokumentaciji koja se dostavlja uz zahtjev za utvrđivanje regulatorno dozvoljenog prihoda.

Regulatorna agencija za energetiku, kao trošak poslovanja Operatora tržišta, u skladu sa Metodologijom, ne odobrava sredstva za rad Berze. Ta sredstva jedino može opredijeliti osnivač Operatora tržišta. Polazeći od iskazanog, pred Operatorom tržišta se

eventualno u toku poslovne godine može postaviti novi zahtjev za ulaganje u Berzu, što bi iziskivalo određenje Vlade Crne Gore po istom.

Operator tržišta je, u dosadašnjem periodu, ostvarivao saradnju sa svim subjektima gdje postoji direktna povezanost poslova sa Operatorom tržišta, što je svakako određujuće i za naredni period. Saradnja će se nastaviti i preduzimaće se kontinuirane aktivnosti na operacionalizaciji utvrđenih obaveza, i to sa: Vladom Crne Gore, Agencijom, energetskim subjektima i učesnicima na tržištu električne energije u Crnoj Gori.

Broj: 19/68-2

Podgorica, 22.01.2019. godine

ODBOR DIREKTORA,
PREDSJEDNICA,
Maja Pavićević

